

**BISERICA TOMISULUI ÎN VREMEA
MITROPOLITULUI VALENTINIAN.
AMBASADA (APOCRISIARUL) DE LA CONSTANTINOPOL**

Emilian POPESCU

Despre Valentinian de Tomis există puține documente contemporane timpului când a trăit și a condus Biserica Scythiei Minor. Totuși atâtea câte sunt ele îl profilează ca pe o personalitate teologică importantă pe plan local și internațional, făcându-se cunoscut mai cu seamă prin implicarea sa în apărarea ortodoxiei în frământările religioase de la mijlocul secolului al VI-lea, care s-au finalizat cu Sinodul al V-lea ecumenic (553) de la Constantinopol¹.

Socot indubitabil faptul că Valentinian a avut rangul de mitropolit al provinciei Scythia, înscriindu-se printre urmașii lui Paternus, primul care a deținut acest rang în timpul domniei împăraților Anastasius I (491-518) și Iustin I (518-527). Nu se știe exact când Paternus și-a început păstorirea ca mitropolit și nici când a încetat-o. Este totuși posibil ca el să fi devenit mitropolit în jurul anului 500, când situația politică și economică la Dunărea de Jos, se va fi ameliorat, ca urmare a măsurilor militar-administrative luate de Anastasius și astfel să se fi putut aplica provinciei Scythia prevederile legii lui Zenon din anul 480 (Cod. Just. I, 3, 35 (36)), care permitea înființarea de episcopii și în alte orașe în afară de Tomis, iar pe această cale întemeierea mitropoliei. Ultima mențiune despre Paternus datează din anul 520 (Mansi, VIII, 497), când acesta este prezent la Constantinopol pentru a putea participa la un sinod local care alege ca patriarh pe Epifanie. El semnează actele acestui sinod cu titulatura de *episcopus metropolitanus*, pe locul al 7-lea printre ceilalți mitropoliți. Nimic nu împiedică să

¹ Principalele contribuții la cunoașterea vieții și activității lui Valentinian făcute până acum sunt: RAYMUND NETZHAMMER, *Die christlichen Altertümer der Dobrudscha*, Bukarest, 1918, p. 64-68: Bischof Valentinian und der Dreikapitelstreit; idem, *Das altchristliche Tomis*, Salzburg, 1903, tradusă în limba română sub titlul: *Creștinătatea în vechiul Tomis*, Baia Mare, 1904; despre Valentinian p. 38-39; idem, *Die altkirchliche Kirchenprovinz Skythien (Tomis)*, în *Strena Buliciana*. Commentationes gratulatoriae Francisco Bulić ob XV vitae lustra feliciter peracta oblatae a discipulis et amicis A.D. IV Non. Oct. MCMXXI (= Bulicev-Sbornik), Zagreb-Aspalathi, 1924, p. 406-407; IOAN PULPEA (= Rămureanu), *Episcopul Valentinian de Tomis. Corespondența lui cu papa Vigiliu în chestiunea „Celor Trei Capitele”*, BOR, 65, 1974, 4-6, p. 200-212.

creдем că el a putut trăi și activa ca mitropolit și după această dată, poate până spre anul 530² când, cercetările recente înscriu un alt mitropolit cu numele Ioan³. Potrivit documentelor existente Valentinian ar fi urmat acestuia din urmă, direct ori cu intermediari.

De fapt Valentinian este menționat doar într-o scrisoare pe care i-o adresează papa Vigiliu (537-555) la 18 martie 550⁴, și apoi în Actele Sinodului V ecumenic în sesiunea de deschidere din 5 mai 553 și cea de a șaptea de încheiere (26 mai 553), când se citează un document adresat participanților la sinod de către împăratul Iustinian.⁵ Dar cel puțin prin anii 550-553 Valentinian trăia și activa ca mitropolit al Scythiei. În documentul împărătesc Valentinian este numit doar episcopul Scythiei (*episcopus Scythiae*), iar de către papa Vigiliu: *dilectissimus frater Valentinianus episcopus de Tomis provinciae Scythiae*.

Cele două formulări de determinare, aparent deosebite, deși ele sunt contemporane, indică aceeași realitate ecleziastică, anume Valentinian era episcop al întregii provincii Scythia, iar reședința lui era la Tomis. Sub autoritatea sa se aflau 14 scaune episcopale a căror listă ne-o dă *Notitia episcopatum* a lui Carl de Boor.⁶ În favoarea existenței mitropoliei Tomisului în secolul al VI-lea, inclusiv în vremea lui Valentinian, pledează și o inscripție descoperită la Callatis (Mangalia), care menționează pe episcopul local *Stefanus* și încă un altul al cărui nume nu-l cunoaștem, deoarece piatra este vătămată în acel loc⁷. Descoperirea epigrafică de la Callatis (Mangalia) are meritul de a atesta sigur un alt episcopat în afară de cel de la Tomis.

Și descoperirile arheologice făcute în unele cetăți romano-bizantine din Dobrogea duc spre aceeași concluzie: că au existat mai multe centre episcopale în Scythia. Între aceste descoperiri sunt de semnalat *baptisteriile* de la Tropaeum Traiani și Axiopolis, precum și numeroasele și impozantele basilici de la Tomis, Histria, Tropaeum, Callatis, Constantiana (Jurilovca), Halmyris, Troesmis și din

² Despre toate acestea, v. EMILIAN POPESCU, *Die kirchliche Organisation der Provinz Scythia Minor vom vierten bis ins sechste Jahrhundert*, în vol. *Cristianitas Daco-Romana*. Florilegium Studiorum, Bukarest, 1994, p. 130-132 (=JÖB, 38, 1988, p. 75-94).

³ Primul care introduce în istoria mitropoliei Tomisului pe episcopul Ioan este FLOREA DUȚĂ, în teza sa de doctorat, *Les théologiens Scythes de 440 à 553. La formule théoanthropopaschite (théosarkopaschite)*, susținută la Facultatea de Teologie Catolică a Universității din Strasburg în 1998, p. 48-71 = *Ioan episcop de Tomis*, în vol. *Izvoare ale creștinismului românesc*, Arhiepiscopia Tomisului, 2003, p. 245-267.

⁴ Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, t. IX, col. 359-361; P.L., 69, col. 51-54, reproducă de NETZHAMMER în *Chrhistl. Altert* p. 64-68. În limba română scrisoarea este tradusă în *Fontes historiae Daco-Romanae*, (FHDR), II, București, 1970, p. 401-405.

⁵ *Epistula Justiniani imperatoris ad episcopos Constantinopoli degentes*, P.L. 69, col. 34-35; Mansi, IX, col. 181-182. Nu mi-a fost accesibil vol. IV din *Acta conciliorum oecumenicorum* (ACO), editat de Johannes Straub, Berlin, 1971.

⁶ EMILIAN POPESCU, studiul citat mai sus la nota 2, p. 136-138; CARL DE BOOR, *Nachträge zu den Notitiae episcopatum*, II, *Zeitschrift für Kirchengeschichte*, 12, 1891, p. 531 și urm. Nr. 679-694; JEAN DARROUZES, *Notitiae episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae*. Texte critique, introduction et notes, Paris, 1981, p. 242.

⁷ EMILIAN POPESCU, *Inscripțiile grecești și latine din secolele IV-XIII descoperite în România*, (IGLR), București, 1976, nr. 91

alte părți.⁸

Documentul cel mai important despre Valentinian rămâne deocamdată Scrisoarea papei Vigiliu, pe care i-a adresat-o ca răspuns la cea trimisă mai înainte de episcopul tomitan. Corespondența dintre cei doi este urmarea frământărilor religioase care au avut loc în special în capitala imperiului bizantin în deceniile 5 și 6 ale secolului al VI-lea; în ele a fost implicat chiar împăratul Iustinian, dar și un număr mare de teologi și ierarhi atât din răsăritul cât și apusul imperiului. Marile deosebiri teologice dintre ortodocși, pe de o parte, și ereticii nestorieni și monofiziți, pe de altă parte, riscau să ducă la sciziuni periculoase demografice, cu consecințe grave asupra unității religioase și politice a imperiului. Ele erau provocate mai ales de nestorieni și monofiziți condamnați la Sinodul al III-lea ecumenic de la Efes (431) și Chalcedon (451). Deși li se făcuseră unele concesii prin Henoticonul lui Zenon din 482, ele n-au adus pacea internă. Mai mult decât atât ele au provocat schisma dintre Roma și Constantinopol numita „acachiană”, după numele patriarhului Acachie, care a durat până în 518. În timpul lui Iustinian monofiziții aveau un susținător la palatul imperial în persoana împărătesei Teodora. Datorită insistențelor ei, Iustinian le-a făcut unele concesii și a încercat să-i aducă la unitate organizând întruniri cu ortodocșii în anii 532, 536, dar ele n-au dus la rezultatele dorite; totuși sub influența Teodorei, Iustinian a dat Edictul din anii 544-545 prin care venea în întâmpinarea unor dorințe ale monofiziților și anume condamnarea persoanei și operei unor teologi care îi criticaseră sever. Aceștia erau: 1. Persoana și opera lui Teodor, episcop de Mopsuestia (392-498); 2. Scrierile lui Teodoret, episcop de Cyr îndreptate împotriva Sfântului Chiril al Alexandriei și contra Sinodului III ecumenic de la Efes (431); Scrisoarea episcopului Ibas de Edessa (435-457) adresată episcopului Maris de Ardașir (în Persia) contra Sfântului Chiril al Alexandriei.⁹ Toate acestea au fost numite Cele 3 Capitole.

Edictul lui Iustinian a trezit însă nemulțumiri în rândul ortodocșilor, care vedeau în el o știrbire a Sinodului IV ecumenic și a formulei lui de credință, adoptată pe baza Tomos-ului trimis sinodalilor de papa Leon I cel Mare (440-461). În plus, Teodoret de Cyr și Ibas de Edessa, făcuseră la acest sinod o mărturisire publică a drepte credințe și drept urmare fuseseră primiți în comunitatea ortodoxă. Pentru a da mai multă autoritate Edictului său Iustinian îl cheamă la Constantinopol pe papa Vigiliu care fusese ales în scaun cu sprijin imperial și l-a obligat să accepte condamnarea Celor 3 Capitole, ceea ce acesta face cu ezitări, publicând la 11 martie 548 *Judicatum* (Judecată), o scrisoare adresată patriarhului Mina al Constantinopolului.

Abdicarea papei în fața împăratului a trezit vii proteste printre episcopii din

⁸ Idem, *Christianitas*, p. 133-136 ; idem, *Aperçu sur l'archéologie et épigraphie chrétiennes au XXe siècle en Roumanie*, în vol. *Civilisation grecque et cultures antiques périphériques. Hommage à Petre Alexandrescu à son 70e anniversaire*, Bucarest, 2000, p. 353-354.

⁹ H.G. BECK, *Der Dreikapitelstreit und das 5. allgemeine Konzil. Das Ende der Justinianischen Zeit*, în vol. *Handbuch der Kirchengeschichte*, hrsg. von Hubert Jedin, Bd. II, Freiburg-Basel, -Wien, 1973, p. 30-37; PIERRE MARAVAL, *La politique religieuse de Justinien*, în *Histoire du Christianisme*, III, sous la direction de Luce Pietri, Desclée, 1998, p. 401-454.

Africa, Illyricum, Gallia și chiar Italia. Mai mult decât atât, doi dintre colaboratorii apropiați ai săi și însoțitori ai papei în călătoria la Constantinopol, diaconii Rusticus (nepot al papei) și Sebastian l-au părăsit și au început propaganda scrisă și verbală împotriva lui Judicatum, ceea ce le-a adus acestora mai întâi oprirea de la cele sfinte, apoi chiar excomunicarea.

În ziua de Crăciun a anului 549 diaconii Rusticus și Sebastian îl părăsesc pe papă chiar în timpul Sfintei Liturghii și la începutul anului 550 informează personalități marcante din imperiu, asupra „pactului de trădare” săvârșit de papă. Între episcopii de seamă cărora cei doi diaconi li s-au adresat au fost Aurelian de Arelatae (Arles), vicarul apostolic al Galliei și Valentinian de Tomis. Acestuia i s-au dat amănunte și de reprezentantul papei la Constantinopol, Basinianus (*illustris vir et filius noster*), prin intermediul apocrisiarului tomitan din capitala imperiului.

Alertat de situația de la Constantinopol și vroidnd să fie informat exact, Valentinian îi scrie papei. Textul scrisorii nu s-a păstrat, dar avem în schimb, așa cum am arătat, răspunsul papei din care reiese o parte din conținut. Valentinian îi scrisese papei că în eparhia sa creștinii erau alarmați de zvonurile diverse (*scandalizari diversis rumoribus*), potrivit cărora papa în Judicatum ar fi săvârșit lucruri împotriva credinței stabilite și proclamate la cinstitele patru sinoade ecumenice: Niceea, Constantinopol, primul de la Efes și cel din Chalcedon (*quod contra fidem praedicationemque venerandarum quatuor synodorum, quae pro una eademque fide definita sunt, id est Nicaenae Constantinopolitanae, Ephesinae primae et Chalcedonensis reperiatur adversum*); de asemenea, că s-ar încerca prin Judicatum să se ofenseze persoane care au contribuit la Chalcedon la definirea credinței și au întărit-o cu semnătura lor (cazul papei Leon, de fericită memorie-beatae recordationis papae Leonis et predicatarum synodorum).

Papa îi răspunde lui Valentinian, îndemnându-l să nu se ia după zvonuri, să nu creadă în ele și să nu lase pe supușii săi să fie amăgiți de cei care le răspândesc, chiar dacă apar sub înfățișare catolică (ortodoxă), deoarece ei încearcă să înșele prin viclenie inimile creștinilor simpli, ei fiind ucenici ai diavolului. Nu este adevărat că în Judicatum persoanele lui Ibas de Edessa și Teodoret ar fi fost condamnate, iar lucrul poate fi dovedit citind textul, care a fost înaintat patriarhului Mina al Constantinopolului. El a blamat doar unele hule (*blasphemias*) ale lui Teodor de Mopsuestia, Scrisoarea lui Ibas de Edessa către Maris persanul și Scrisorile lui Teodoret de Cyr împotriva celor 12 anathematisme ale Sfântului Chiril al Alexandriei. Nici hotărârile celor patru Sinoade ecumenice ori persoanele care au avut un rol pozitiv în derularea lor nu au fost condamnate.

Pentru a îndepărta orice îndoială, Vigiliu îl îndeamnă pe Valentinian să trimită la Constantinopol o persoană autorizată (*ut cum tuae fraternitatis ordinationem ad nos venire festinet*), ca prin sfătuire luminoasă să ia cunoștință că au fost păstrate neschimbate de noi toate ale predecesorilor noștri și ale celor patru sinoade pomenite înainte (*quatenus lucida admonitione cognoscat, omnia quae decessorum nostrorum et antefatarum quatuor sinodorum sunt de una et eadem fide acta scriptaque, a nobis inviolabiliter fuisse servata*). Totodată Valentinian este rugat să nu mai primească scrieri ale lui Rusticus și Sebastian, să îndemne pe supușii săi să nu

le mai citească și să nu mai dea crezare cu ușurință minciunilor lor¹⁰.

Nu știm dacă Valentinian a dat curs acestor îndemnuri și în ce măsură a crezut în justificările aduse de papă. Mai degrabă credem contrariul, fiindcă chiar papa supus presiunilor multiple a cerut înapoi Judicatum de la patriarhul Constantinopolului, iar textul lui s-a pierdut nefiind cunoscut astăzi decât din mici fragmente, notate ocazional. Valentinian n-a participat la Sinodul V ecumenic, unde cei trei teologi răsăriteni și operele lor au fost condamnate, iar papa a procedat la fel, deși se afla la Constantinopol și apoi la Chalcedon.

Apocresiarul mitropoliei Tomisului la Constantinopol.

Scrisoarea papei Vigiliu conține o mărturie deosebit de valoroasă cu privire la reprezentanța (ambasada) pe care Biserica Scythiei o avea în capitala imperiului. Papa menționează că Basinianus, bărbat însemnat și ucenic al său (*vir illustris et filius noster*) a intrat în legătură cu „cei care se ocupă la Constantinopol de treburile Bisericii frăției tale” (*cum his pro actibus tuae fraternitatis Ecclesiae in Constantinopoli observant*)¹¹, informându-se asupra problemelor teologice la ordinea zilei. Basinianus era probabil un teolog laic, membru al colegiului de apocrisiari ai Romei la Constantinopol ori un însoțitor al papei în călătoria sa în capitala imperiului. Se cunoaște că în echipa de apocrisiari erau uneori alături de clerici și teologi laici, versați în diplomatie și cu relații în mediul în care aveau să-și desfășoare activitatea.

Reprezentanța bisericii din Tomis la Constantinopol ne este prezentată cu acest prilej pentru prima oară, deși instituția ca atare trebuie să fi avut o vechime apreciabilă, poate chiar din momentul când Biserica Scythiei a fost ridicată la rangul de arhiepiscopie autocefală la sfârșitul secolului al IV-lea sau începutul celui de-al V-lea.¹²

În secolul al VI-lea când Tomisul a devenit mitropolie importantă a imperiului, ambasada ei la Constantinopol a căpătat o importanță sporită. Tot în vremea aceasta Iustinian dă instituției un caracter oficial, reglementând juridic modul în care bisericile din imperiu puteau fi reprezentate pe lângă curtea imperială și patriarhie, drepturile și obligațiile lor.¹³ Prin legea din 20 februarie

¹⁰ Exprimarea în limba latină a acestei dorințe este următoarea: *sed et universos ad tuam pertinentes ordinationem commoneas* = „să-i îndemn pe toți care țin de autoritatea ta”. Sensul acestor cuvinte s-ar referi fie doar la credincioșii din episcopia Tomisului, fie, cum este mai probabil, la toate episcopiile Sciției în subordinea lui Valentinian. O problemă teologică atât de importantă interesa pe toți episcopii dobrogeni și liniștea trebuia asigurată nu numai într-o episcopie, ci în toată eparhia mitropolitană. Ar fi această exprimare încă o dovadă că Valentinian era mitropolit peste toate cele 15 episcopii din Scythia.

¹¹ Referitor la aceste cuvinte, R. NETZHAMMER, *Die christl. Altert.* remarcă în 1918 la p. 63, nota 1 semnificația lor astfel: „Die Wichtigkeit ihrer Diözese brachte es mit sich, dass die Bischöfe von Tonis in Konstantinopel beständig einen Sachwalter ihrer Interessen unterhalten mussten”. Observația s-a redus la atât și nu cunosc dacă el a reluat-o în altă parte ori s-o fi explicat.

¹² EMILIAN POPESCU, *The City of Tomis as an autocephalous Archbishopric of Scythia Minor (Dobroudja). Remarks on the Chronology of Epiphanius' Notitia*, în *Christianitas Daco-Romana*, p. 139-156.

¹³ J. PARGOIRE, *Apocrisiaire*, în *Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*; I; 2, Paris, 1924, col. 2537-2555; A. EMEREAU, *Apocriaire et apocrisariat*, *Echos d'Orient*, 17,

528¹⁴, *De episcopis et clericis*, venirea episcopilor și mitropoliților la Constantinopol era limitată doar la probleme majore și posibilă numai în baza unei chemări (invitații) din partea împăratului. Prin această măsură împăratul vroia ca ierarhii să nu-și mai neglijeze treburile eparhiei, să se lipsească de frumusețea slujbelor din catedralele lor, iar pe cale să irosească veniturile bisericii. Era suficient ca ei, dacă situația o impunea, să trimită câte unul sau doi clerici, care să prezinte împăratului situația, fie direct prin audiență, fie prin intermediul patriarhului capitalei.

Într-o altă lege din 26 martie 535¹⁵ se enumeră trei categorii de demnitari îndreptățiți să gireze drepturile eparhiilor pe lângă autoritățile imperiale și bisericești: 1. *apocrisarii*, investiți cu această responsabilitate de bisericile lor și care au o ședere permanentă pe perioade mai lungi ori mai scurte. Numai acestora Iustinian le acordă titlul oficial de apocrisari. 2. Clericii trimiși ocazional la Constantinopol cu chestiuni precise. 3. Economii eparhiali, care ca și clericii primeau misiuni tranzitorii.

Legea lui Iustinian ne apare mai severă decât realitatea, căci în mod obișnuit apocrisarii erau priviți toți clericii însărcinați cu misiuni externe ale Bisericii lor. Totuși, numai cei cărora li se aproba o ședere îndelungată la Constantinopol erau luați în considerare în tratarea problemelor care se iveau.

Din textul scrisorii papei Vigiliu deducem că ambasada Bisericii tomitane era formată din mai multe persoane (*cum his pro actis tuae Ecclesiae...observant*), ceea ce se înscrie în obișnuitul situației din vremea aceea. Legea lui Iustinian din anul 528 menționează clar că eparhiile pot trimite unul sau doi clerici. Bisericile mari ca cea a Romei avea patru-cinci persoane, uneori chiar mai multe și 1-2 episcopi, alese după criteriul capacității multiple. Din colegiul acesta făceau parte mai cu seamă preoții și diaconii, iar în cazuri speciale, cum am spus, chiar episcopi. Am arătat mai sus că se cunosc și teologi laici. Funcția de apocrisier la Constantinopol obliga la o pregătire teologică serioasă, dublată de calități diplomatice. În același timp, ea lansa pe foștii apocrisari la posturi foarte înalte. Aș putea menționa că în secolul al VI-lea cel puțin 4 papi au avut în trecutul lor o asemenea misiune de câțiva ani: Silveriu înainte de 535, Vigiliu între 535-537, Pelagiu între 338-545 și cel mai însemnat dintre ei Grigorie cel Mare între 578-586. Și celelalte patriarhii își trimiteau la Constantinopol persoane de seamă ca apocrisari, iar după aceea primeau posturi importante, chiar de patriarhi.

Este, deci, de presupus că și mitropolia Tomisului a procedat la fel, dar nume nu cunoaștem. Poate unii călugări sciti să fi îndeplinit această funcție și mă gândesc în această privință la Ioan Maxențiu, *abbas*, deși mănăstirile își aveau apocrisarii proprii, dar de importanță minoră, deoarece ei reprezentau doar pe stareți, nu mitropolia. Apocrisarii tomitani au intrat în legătură nu numai cu Basinianus, ci și cu alți membri ai colegiului roman, între ei a fost desigur și

1914, p. 289-297; idem, *Les apocrisiaires en Orient*, *ibidem*, p. 542-548; LIVIU STAN, *Despre apocrisari ori soli bisericești*, *Ortodoxia*, 6 (1954), 1, p. 81-100; Hans Georg Beck, *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich*, München, 1959, p. 103; CRISTIANIANE FRAISSE-COUE, în *Hist. du christianisme*, III, p. 887-889.

¹⁴ Cod. Just. I, 3 *De episcopis et clericis*, 42.

¹⁵ Nov. VI, 2, 3.

preotul apocrisiar Ioan, care a elaborat scrisoarea și a trimis-o lui Valentinian prin Maxențiu, omul său de încredere (*per Maxentium hominem suum*).

Disputa pentru Cele 3 Capitoale din secolul al VI-lea și evenimentele pe care le-a provocat la Constantinopol ne aduce, astfel, informații privind mitropolia Tomisului, care ne apare ca o biserică importantă, implicată prin titularul ei de atunci, Valentinian, în apărarea ortodoxiei, alături de alte biserici din occidentul latin reprezentate de personalități ca Aurelian de Arelatae (Arles), vicarul apostolic al Galiei și de alții. Totodată aflăm despre existența unei instituții importante, aceea a apocrisiarilor prezentă în capitala imperiului și ai cărei membrii se aflau în legătură cu biserici mari, ca aceea a Romei, dar și cu altele reprezentate acolo.

L'EGLISE DE TOMIS AU TEMPS DU METROPOLITE VALENTINIAN. L'AMBASSADE (L'APOCRISIARIAT) DE CONSTANTINOPE

Résumé

La succession à la Métropole de Tomis, après la mort de *Paternus*, le premier hiérarque de ce rang que l'on connaisse, et jusqu'à la fin du VIe siècle, date jusqu'à laquelle on suppose qu'ait pu durer cette forme d'organisation ecclésiale en Scythie Mineure, nous est peu connue à cause de la rareté des sources. Depuis une décennie environ, Florea Duță, dans une thèse de doctorat soutenue à Strasbourg, considère qu'au rang des métropolitains de cette province se trouve inscrit le nom de *Ioan*, qui aurait commencé son activité pastorale vers 530. Jusqu'au 18 mars 550, lorsqu'apparaît le nom de *Valentinianus episcopus de Tomis provinciae Scythiae*, nous n'en connaissons pas d'autre. Il est mentionné par le pape Vigile de Rome (537-555) dans une lettre de réponse adressée à Valentinien (Mansi, IX, 359-361; PL, 69, 51-54), et, ultérieurement, le même évêque tomitain est mentionné lors du Ve Synode Oecuménique (553) de Constantinople, dans les sessions du 5 et du 26 mai (Mansi, IX, 181-182; PL, 69, 34-35). Bien que le rang de Valentinien ne soit pas précisé, les formules employées pour le désigner, de même que les découvertes archéologiques et épigraphiques faites en Dobroudja nous permettent d'affirmer avec certitude qu'il fut métropolitain vers le milieu du VIe siècle.

Il s'impliqua dans la dispute théologique des *Trois Chapitres* et, à ce sens, il reprocha, dans une lettre, au pape Vigile d'avoir publié le *Judicatum* et de s'être ainsi éloigné de l'orthodoxie des quatre Synodes Oecuméniques, surtout de Chalcédoine, en acceptant de condamner, avec l'empereur Justinien, des personnes innocentes, qui ont confessé l'orthodoxie à ce Synode, tels Ibas d'Edesse et Théodoret de Cyr, ou d'autres qui ont eu un rôle majeur dans la définition de la foi, tel le pape Léon le Grand.

Valentinien ne fut pas le seul hiérarque à prendre position contre le pape, il y eut aussi d'autres personnalités de l'empire, dont Aurélien d'Arelatae (Arles), le vicaire apostolique de la Gaule.

La lettre de réponse de Vigile inclut, outre les excuses présentées à Valentinien, des détails portant sur l'organisation ecclésiastique de la Scythie Mineure, en tant que métropole. On y apprend que Tomis avait à Constantinople une ambassade (apocrisiariat), qui représentait ses intérêts auprès de l'empereur et du patriarche. C'est par l'entremise de cette représentation diplomatique que se réalisa l'échange de lettres entre le pape Vigile et Valentinien. On ne sait pas par combien de personnes était-elle formée, mais on en parle au pluriel (*cum his qui pro actibus tuae fraternitatis Ecclesiae in Constantinopoli observant*), donc il y avait au moins deux. Cette ambassade dut avoir pris naissance en même temps que l'élévation de Tomis au rang d'archevêché autocéphale, respectivement vers la fin du IVe siècle ou le début du suivant.